

Л.О. Зашкільняк (Львів), М.М. Кріль (Львів)

III Міжнародна наукова конференція “Багатокультурне історичне середовище Львова в XIX–XX ст.”

28–29 вересня 2004 р. у м. Жешуві (Польща) відбулася III Міжнародна наукова конференція “Багатокультурне історичне середовище Львова в XIX–XX ст.”. Конференція стала черговим етапом обговорення стану вивчення історичної думки та науки у Львові в XIX – 1-й половині XX ст.

Не новина, що Львів у вказаний період був столицею Королівства Галичини й Лодомерії під владою Габсбургів і центром наукового та культурного життя кількох народів Центрально-Східної Європи – насамперед українського, польського, єврейського. Відомими були львівські наукові школи, зокрема філософська й математична, творчість багатьох письменників, поетів і митців різних національностей. Не останню роль у збагаченні світової інтелектуальної думки відігравали й представники історичної науки. Їхня місія була особливо важливою в добу формування новочасних націй, політичних програм різних соціальних і національних рухів, становлення демократичних інституцій. У Львові виникли польська та українська історичні школи, які взаємодіяли в збагаченні засобів пізнання минулого, а також працювало чимало істориків інших національностей – євреїв, німців, чехів, словаків, словенців тощо. Багатокультурність наукового середовища Львова значною мірою відбивалася на формуванні й функціонуванні його культурного простору, а, отже, національної свідомості населення Галичини – як українського, так і польського та єврейського.

Специфіка історичного розвитку Львова й Галичини в різні періоди минулого привертала й продовжує привертати увагу багатьох дослідників, котрі бачать у багатонаціональному культурному середовищі Львова цікавий феномен співіснування та взаємозбагачення традиційних національних і релігійно-культурних здобутків, що міцно вписалися в європейську скарбницю¹.

Історики Львівського національного університету ім. І.Франка та Жешувського університету, котрі вже мають міцні традиції спільних досліджень², вирішили у 2002 р. розпочати спільні студії та обмін науковими здобутками у вивченні багатокультурного історіографічного середовища Львова. Українсько-польський колектив дослідників очолили професор Жешувського університету Єжи Матерницький і професор Львівського університету Леонід Зашкільняк. Перша зустріч українських, польських та німецьких істориків, що були залучені до виконання проекту, відбулася в Жешуві 10–11 грудня 2002 р. На ній було розроблено програму спільних досліджень, усталено перспективні й найближчі завдання щодо реалізації проекту, склад учасників. Друга конференція з даної теми також пройшла в Жешуві 2–3 жовтня 2003 р. Обмін результатами досліджень і обговорення найважливіших проблем увінчався появою двох томів студій під однойменною назвою, в яких уміщено матеріали перших двох конференцій³.

У III науковій конференції в Жешуві взяли участь 47 науковців із України та Польщі. Упродовж двох днів було заслухано 9 доповідей і 15 повідомлень із 27

запланованих і внесених до програми. Від України в науковому зібранні взяли участь учені Львова (4), Дрогобича (1) та Івано-Франківська (1). Польська сторона була представлена науковцями з Жешува (7), Варшави (3), Катовиць (2), Лодзі (2), Кракова (1), Познані (1), Гданська (1), Торуня (1).

Робота наукового форуму, який відкрив ректор Жешувського університету проф. *В.Бонусяк*, була організована у формі пленарних засідань. На першому з них у центрі уваги опинилися методологічні проблеми історичної науки. Наукову дискусію започаткував проф. *В.Серчик* (Жешув) рефератом “У резиденції Клію. Львів істориків XIX і XX ст.”. Проблему існування польських історичних шкіл у Львові в XIX ст. спробував охарактеризувати проф. *Є.Матерницький* (Жешув). Логічним продовженням став реферат “Школа чи середовище? Львів і львівські історики – методологічні зауваження”, з яким виступив д-р *Т.Павелець* (Катовіце). “Джерела до вивчення львівської історії, освіти й культури” – такою була тема виступу проф. *В.Шулякевич* (Торунь).

Спрофільованим було й наступне засідання. Проф. *М.Кріль* (Львів) охарактеризував стан історичних досліджень у Львові в останній чверті XVIII – на поч. XIX ст. Про *Ф.Сярчинського* як дослідника епохи Сигізмунда III говорила магістр *А.Кавалець* (Жешув). Тему Силезії у творчості польського історика *К.Шайнохи* порушила д-р *Д.Мальчевська-Павелець* (Катовіце). Д-р *П.Серженга* (Жешув) виступив із повідомленням “Литва в історичних працях Генріка Шмітта”. Окреме засідання стосувалося історіографічної проблематики. Проф. *Л.Зашикільняк* (Львів) подав реферат “Польська тематика в українській історіографії початку XX ст.” Аспірантка *О.Руда* (Львів) розглянула проблему українського національного відродження в працях польських істориків Львова на зламі XIX – XX ст. Постать *Ф.Равіти-Гавронського* у зв’язку з українською історіографією наприкінці XIX – на поч. XX ст. охарактеризував проф. *Е.Коко* (Гданськ). Доцент *В.Тельвак* (Дрогобич) зробив спробу показати висвітлення стану української історіографії до I світової війни на сторінках польського часопису “Квартальник історичний”. Питання історичної журналістики у Львові в 1867–1918 рр. порушив д-р *А.Точек* (Краків). Допоміжні історичні дисципліни та їх викладання у Львівському університеті до 1918 р. були в полі зору д-ра *С.Цяри* (Варшава).

Наступний блок питань, винесених для дискусії, стосувався праць окремих львівських істориків та джерельної бази їхніх досліджень. Проф. *А.Мейснер* (Жешув) розглянув творчість *А.Даниша* в контексті львівського осередку історії виховання, проф. *В.Вежбенець* (Жешув) – львівський період життя й діяльності *М.Балабана*, проф. *Я.Тишкевич* – висвітлення історії хозар у дослідженнях *А.Шельонговського*, д-р *В.Юльковська* (Познань) – образ минулого в історичних та літературних працях *В.Лозинського*, д-р *Й.Кольбушевська* (Лодзь) – постать *Я.Птасьника* як історика культури. “Метафора Польщі доби Ягеллонів” – тема реферата проф. *Р.Стобецького* (Лодзь).

Низка виступів стосувалася суто української тематики. Доцент *В.Педич* (Івано-Франківськ) охарактеризував історіографічний доробок призабутого українського вченого *М.Кордуби*. Питання історії Русі в дослідженнях львівських істориків міжвоєнного двадцятиліття аналізувала д-р *К.Блаховська* (Варшава). Стан вивчення історії церкви східного обряду у львівському середовищі в 1918–1939 рр. подав доцент *О.Павлишин* (Львів). Історії Львівського університету стосувалося повідомлення “Справа заміщення кафедри історії Польщі після смерті *С.Закревського*”, з яким виступила д-р *Й.Пісулінська* (Жешув).

Усі виступи викликали значне зацікавлення й стали предметом фахової дискусії (на заслуховування основних положень референтам було виділено 330 хв., а

дискусія (у тому числі й відповіді на запитання) забрала 380 хв.). В обговоренні порушених питань брали активну участь науковці, які не виступали з доповідями (проф. *Є.Мотилевич*, проф. *А.Кравчик* та ін.).

Третя зустріч українських і польських істориків у Жешуві показала, що, попри значний доробок української й польської історіографії, у вивченні історіографічного середовища Львова в XIX і XX ст. залишається ще багато “білих плям” у висвітленні стану й функціонування історичної науки в Галичині в час, коли історичні знання відігравали особливу роль у формуванні національних рухів кількох народів, представлених багатоетнічним населенням Львова вказаного періоду. Проте вже перші дослідження показують, що, незважаючи на загострення політичних суперечностей між українським і польським національними рухами (проявлялися у відмінному баченні минулого), науково-історична громада Львова користалася з творчого доробку дослідників різної національності в справі розвитку й збагачення національної історії. Історіографічна ситуація у Львові визначалася тісним зв'язком із європейськими науковими течіями, у наближенні до яких не останню роль відіграли польські дослідники.

Під час конференції було заслухано звіт керівництва міжнародного дослідницького колективу “Багатокультурне історичне середовище Львова в XIX – XX ст.”, з яким виступили його співголови – професори Єжи Матерницький і Леонід Зашкільняк. Було прийнято рішення провести наступну (четверту) українсько-польську конференцію на згадану тему у Львові в останній декаді вересня 2005 р.

¹ Достатньо згадати спільний проект львівських і краківських істориків “Львів: місто, суспільство, культура” (зі Львівського національного університету ім. І.Франка й Академії педагогічної в Кракові), який розпочався у 1992 р. й триває досі (остання, VII, наукова конференція відбулася 27–29 квітня 2004 р. в Кракові). Унаслідок спільних досліджень і дискусій побачили світ чотири томи студій під однойменною назвою, котрі виходили друком почергово в Кракові й Львові (конференції проводилися почергово в цих же містах раз на два роки): *Lwów: miasto – społeczeństwo – kultura. Studia z dziejów Lwowa / Львів: місто – суспільство – культура. Дослідження з історії Львова.* – Kraków; Lviv, 1995–2002. – Т. 1–4 (у друці знаходиться 5-й том із матеріалами V конференції 2002 р. у Львові). Див. також: *Капраль М.* Національні громади Львова XVI–XVIII ст. (Соціально-правові взаємини). – Львів, 2003.

² Зокрема проводяться спільні з німецькими колегами дослідження над порівнянням процесів трансформації в Україні, Польщі та Німеччині XX і XXI ст. Див.: *Polska – Niemcy – Ukraina. Uwarunkowania, założenia i przesłanki wzajemnej współpracy / Pod red. W.Bonusiaka.* – Rzeszów, 1996; *Polska – Niemcy – Ukraina. Doświadczenia z transformacji i współpracy / Pod red. W.Bonusiaka.* – Rzeszów, 1998; *Polska – Niemcy – Ukraina. Model dla euroregionów Śródkowowschodniej Europy. Jak wychowywać dla Europy / Pod red. W.Bonusiaka.* – Rzeszów, 1999; *Polska – Niemcy – Ukraina. Narodowe identyfikacje i europejskie integracje w przededniu XXI wieku / Pod red. W.Bonusiaka.* – Rzeszów, 2000; *Україна – Польща – Німеччина в Європі.* – Львів, 2004.

³ *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w. / Pod red. J.Maternickiego.* – Rzeszów, 2004. – Т. I. – 264 s.; *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w. / Pod red. J.Maternickiego i L.Zaszkilniaka.* – Rzeszów, 2004. – Т. II. – 412 s.

